یادداشت

حذف امتیاز واردات خودرو نه حمایت از تولید است نه مقابله با رانت

علی خاکساری*

● چندماه پیش خبری مبنی‌بر حذف امتیاز ورزشکاران برای واردات خودرو منتشر شد و روز جمعه هم وزیر صنعت، معدن و تجارت از لغو مجوز واردات خودروهای لوکس توسط ایثارگران از پشت تریبون خطبه‌های نماز جمعه خبر داد. اعطای امتیاز واردات خودرو به گروه‌های خاص، به خودی خود ایرادی ندارد اما وقتی محدودیت‌هایی وضع می‌شود و فقط یک گروه خاص، توانایی استفاده از امتیازات را دارند، رانت ایجاد می‌شود. اگر محدودیت‌ها برداشته شود و انحصار واردات خودرو از بین برود، همه می‌توانند به نفع اقتصاد ملی و به‌نفع محیط‌زیست خودروهای ایمن و استاندارد وارد کنند.

اینکه امتیازی برای واردات یک خودرو به یک ایثارگر یا ورزشکار داده می‌شود مسئله‌ای مهمی نیست، ایراد کار آنجاست که هیچ‌کدام از این افراد توانایی استفاده از این امتیاز را ندارند. برای واردات خودرو باید هفت‌خان رستم را گذراند، از این‌رو عمدتا امتیازاتی که به اقشار خاص داده می‌شود عاقبت به دست گروهی می‌رسد که با استفاده از روابط و ارتباط‌هایی که دارند، قادر به استفاده از آن هستند. پس صرفا امتیازدادن به افرادی که شایستگی آن را دارند، ایرادی ندارد و رانت نیست؛رانت از جایی شروع می‌شود که این امتیازات برای این افراد قابل استفاده نیست و به بهایی اندک، به دست گروه‌های خاص می‌افتد. درنتیجه این فرایند، افرادی یک امتیاز واردات خودرو را با چند میلیون یا حداکثر چند، ده میلیون تومان می‌خرند و با واردکردن یک خودرو لوکس، چندصد میلیون تومان، سود به جیب می‌زنند. هدف از امتیاز، کمک به ایثارگر و ورزشکار بوده اما تبدیل به رانت می‌شود.

شرایط واردات خودرو بسیار سخت است؛ چراکه سازمان‌های دخیل در تدوین و تصویب این شرایط، مانند سازمان استاندارد، محیط‌زیست و شرکت بهینه‌سازی مصرف سوخت، عمدتا حافظ منافع خودروسازان داخلی هستند و بیش از اینکه به فکر اقتصاد کشور باشند، دغدغه حمایت از دو غول خودروسازی کشور را دارند. متأسفانه در کلیت بازار خودرو اعم از تولید، توزیع و قیمت‌گذاری انحصار داریم و واردات نیز با وجود اینکه با تعرفه ۴۰ تا ۴۵ درصد برای عموم آزاد اعلام می‌شود اما به‌دلیل هفت‌خانی که در مسیر واردات وجود دارد، کمتر کسی بدون رابطه و ارتباطات قادر به واردکردن خودرو است.

متأسفانه وزیر صنعت، بیش از اینکه وزیر صنایع کشور باشد، وزیر دو شرکت بزرگ خودروساز داخلی است و دغدغه این دو شرکت و منافع آنها و قطعه‌سازان داخلی را در قالب منافع ملی می‌گنجاند. در حالی که صنعت کشور فقط با رقابت رشد می‌کند نه با انحصار و حمایت همه‌جانبه.

مجلس، تعرفه واردات خودرو را ۴۰ تا ۴۵ درصد تعیین و تصویب کرده است اما اختلاف قیمت خودروهای خارجی که در ایران فروخته می‌شوند با مشابه آن در خارج از کشور، دوونیم تا سه برابر است؛ یعنی نرخ تعرفه واردات خودرو در عمل ۱۵۰ تا ۲۰۰ درصد است و همین مسئله برای واردات عمومی خودرو مشکل ایجاد می‌کند.

با درنظرگرفتن همه این مسائل، در شرایطی که رسانه‌ها و تلویزیون می‌گویند ۷۰ درصد واردات خودرو خارجی در انحصار یک خانواده است، حذف امتیاز واردات خودرو اقشار خاص، به بهانه حمایت از تولید داخلی یا مبارزه با رانت، توجیه‌پذیر نیست. مسئولان بهتر است به‌دنبال تولید خودرو ایمن و سازگار با محیط‌زیست باشند؛ چراکه لغو این‌گونه مجوزها، نه حمایت از تولید داخلی است و نه از تعداد خودروهای لوکس و گران‌قیمت خیابان‌های شهر می‌کاهد.

به‌جای پاک‌کردن صورت مسئله، باید ضوابط را به‌گونه‌ای اصلاح کنند تا هریک از افراد جامعه ازجمله یک ایثارگر بتواند شخصا خودرو مورد نیازش را وارد کند. با ضوابط فعلی، ایثارگر مجبور است امتیاز را به افرادی بفروشد که توانایی واردکردن خودرو را دارند و به همین دلیل ایران به یکی از مشتریان خودروهای لوکس در جهان تبدیل شده است. لغو امتیاز ایثارگران یا اقشار خاص، پاک‌کردن صورت مسئله است؛ چراکه هیچ ایثارگری نه توانایی واردات خودرو لوکس را دارد و نه به آن نیازمند است. واردات خودرو با تعرفه مصوب باید برای همه آزاد باشد. فرایند طولانی‌ای که سازمان‌های مختلف برای واردات خودرو ایجاد کرده‌اند و موانعی مانند الزام ارائه خدمات پس از فروش، که از موجبات پیدایش رانت و انحصار برای فعالان بازار خودرو است، نیز باید رفع شوند.

*استاد دانشگاه علامه طباطبایی

عکس: مهدی حسنی

دوبی با وجود ثبات بازار هنوز هم تعیین‌کننده نرخ ارز است

چکش امارات بر سر دلار ایران

شرق: اگرچه دولت احمدی‌نژاد هم به‌دنبال راه‌اندازی بورس ارز بود اما نوسانات و تلاطمات شدید ارزی به این دولت مجال نداد تا به بازگشایی بورس ارز بپردازد. به باور کارشناسان اقتصادی، همان بهتر که دولت قبل شانس راه‌اندازی بورس ارز را به‌دست نیاورد؛ چون بدون شک این بورس اگر در عرض چهار سال پیش به وجود آمده بود، حالا دیگر نزدیک پرتگاه سقوط بود. اما حالا توافق و خروج ایران از فهرست تحریم‌ها، می‌تواند امیدی به بازگشایی بورس ارز باشد. بازاری که به اعتقاد اغلب اقتصاددانان و متخصصان می‌تواند ما را چندین قدم به سوی شفافیت نرخ ارز جلو ببرد و خطرهای موجود را برای فعالان اقتصادی و سرمایه‌گذاران به مرز کاهش سوق دهد. اگرچه دلواپسی‌هایی پیرامون فساد، سفته‌بازی و رانت در راه‌اندازی بورس ارز وجود دارد اما بااین‌حال این امکان وجود دارد که با ابزارهای موجود و دراختیار بتوان جلوی تهدیدات و مشکلات را گرفت. بانک مرکزی حالا بیشتر از هر زمان دیگر و با خیالی راحت، توانایی مدیریت و ساماندهی بورس ارز را دارد؛ شاید که راه‌اندازی بورس ارز پایانی بر داستانِ غم‌انگیز بازار چندنرخیِ ارز ایران باشد.

مدیریت ریسک با بورس ارز

علی سنگینیان/ کارشناس بازار سرمایه

اکثر فعالان اقتصادی معتقدند راه‌اندازی بورس ارز یک نیاز جدی است. اتفاقاتی که در بازار ارز کشور ما روی داد و جهش‌های بزرگی که شاهد بودیم برای کسانی که تعهد ارزی داشتند یا تولیدکننده و واردکننده بودند، زیان سختی در پی داشت. کسانی که از صندوق ذخیره ارزی یا بانک‌ها وام‌های ارزی دریافت کرده بودند، پس از جهش نرخ ارز، در بازپرداخت با مشکلات بزرگی مواجه شدند.

تجربه بورس ارز، در بسیاری از کشورها وجود دارد و فارکس به‌عنوان معتبرترین و گسترده‌ترین بازار معامله ارز سال‌هاست که فعالیت می‌کند. در دنیا برای اینکه این نوسانات پوشش داده شود، ابزارهای اختیار معامله و قراردادهای آتی ارز طراحی شده تا ریسک افرادی که تعهد ارزی دارند در مقابل نوسان نرخ ارز، پوشش داده شود. در ایران بازار رسمی و متشکل ارزی، مانند آنچه در دنیا وجود دارد، نیست. صرافی‌ها با خریدوفروش ارز در مقیاس کوچک و بانک‌ها با همین کار منتها در مقیاسی بزرگ‌تر و با شرایط خاص، در این بازار فعال هستند اما عملا بازاری که هم بتواند برای سرمایه‌گذاری استفاده شود و هم ابزاری برای پوشش ریسک باشد، وجود ندارد.

نکته مهم دیگری که باعث نگرش مثبت به بورس ارز می‌شود، در بحث سرمایه‌گذاری خارجی است چراکه سرمایه‌گذاران خارجی وقتی وارد کشور می‌شوند، خواستار این هستند که حداقل اصل سرمایه خود را از دست ندهند. با توجه به بالابودن تورم ایران نسبت به میانگین جهانی و با توجه به اینکه سرمایه خارجی در ابتدای ورود به ایران به ریال و موقع خروج، از ریال به ارز تبدیل می‌شود، این ریسک برای آنها وجود دارد که در این پروسه، قدرت خریدشان کم شود و در حقیقت بخشی از اصل سرمایه خود را هنگام خروج از کشور، از دست بدهند.

ماهیت بورس ارز با بورس اوراق بهادار متفاوت است. ارز کالایی است با اطلاعات و عوامل اثرگذار محدود که باعث می‌شود روند قیمت‌گذاری و معامله آن از شفافیت بیشتری نسبت به سهام شرکت‌های بازار سرمایه برخوردار باشد چراکه بازار سرمایه دارای تعداد زیادی شرکت است و قیمت سهام هرکدام از این شرکت‌ها، تحت‌تأثیر شرایط متعددی قرار دارد و همین مسئله می‌تواند به کاهش شفافیت آن کمک کند.

بنابراین در مورد شفافیت مشکلی نداریم بلکه ممکن است در بحث کارایی مشکل داشته باشیم. بورس ارز وقتی بازار ایده‌آلی محسوب می‌شود که در کنار تک‌نرخی‌بودن ارز، تعداد عرضه‌کنندگان و متقاضیان نیز زیاد باشد. البته برای راه‌اندازی بورس ارز، ملاحظاتی هم وجود دارد. ما دو نرخ ارز رسمی و آزاد داریم و این مسئله به کارایی بورس ارز آسیب وارد می‌کند. از دیگرسو تنها عرضه‌کننده و همچنین دارنده عمده‌ترین منابع ارزی کشور، بانک مرکزی است و می‌تواند بر این بازار اثرگذار باشد.

شانس آوردیم احمدی‌نژاد نتوانست بورس ارز راه‌اندازی کند

مهدی تقوی/ اقتصاددان

در دولت احمدی‌نژاد بحث‌هایی برای راه‌اندازی بورس ارز مطرح شد اما شانس آوردیم که دولت قبل نتوانست بورس ارز را راه‌اندازی کند چون بدون‌شک بورس ارز هم مثل قضیه هدفمندی یارانه‌ها فقط سرهم‌بندی می‌شد و در کنار تورم ۴۰ درصدی و نرخ رشد منفی اقتصادی این فاجعه را هم داشتیم. بورس ارز یک بازار متمرکز است که در این بازار کارگزارانی مستقر هستند و مبادلات و خریدوفروش ارز انجام می‌شود. در بازاری که حجم مبادلات عمده باشد، قیمت‌ها واقعی‌تر خواهد بود. با راه‌اندازی بورس ارز، قیمت‌ها در این بورس تعیین می‌شود و دیگر مسائلی که در بازارهای پراکنده ایجاد می‌شود، پیش نخواهد آمد و دیگر شاهد قیمت‌های متفاوت برای ارز نیز نخواهیم بود و به متقاضیان ارز قیمت‌های متفاوت اعلام نمی‌شود. این بازار تابعی از مقدار ارزی است که در آن فروخته و خریداری می‌شود به این صورت که اگر کمبود باشد، قیمت بالا می‌رود و اگر مازاد وجود داشته باشد، قیمت‌ها پایین می‌آید و این بازار تعیین‌کننده قیمت ارز خواهد شد و قیمت تعادلی از این بازار بیرون می‌آید. ضمن اینکه راه‌اندازی بورس ارز می‌تواند به یکسان‌سازی ارز نیز کمک کند چون نرخ ارز رسمی با نرخ موجود در این بازار یکی می‌شود، حتی ممکن است بانک مرکزی ارز خودش را هم در این بازار به فروش برساند؛ پس درواقع همه اینها کمک می‌کند بتوانیم یک قیمت واحد و تعادلی برای ارز داشته باشیم.

با راه‌اندازی بورس ارز دیگر حتی خود دولت هم نمی‌تواند قیمت ارز را برای مصارف خودش بالاتر قیمت‌گذاری کند. ضمن اینکه باید این بازار مثل سازمان بورس، گروه ناظر داشته باشد و اداره‌کنندگان و مدیران بورس ارز نیز باید مراقبت لازم را اعمال کنند تا در این بازار هم خرابکاری نشود. اما در اینکه چه کسانی از این بازار منتفع می‌شوند باید گفت ممکن است عده‌ای مثل صراف‌ها کارگزاری بورس ارز را هم در دست بگیرند و از این محل نیز بتوانند درآمد کسب کنند اما هرچه باشد، دیگر در این بازار از کلاهبرداری و گران‌فروشی خبری نیست چون قیمت‌ها براساس عرضه و تقاضا تعیین می‌شود، چرا که در یک بازار سازمان‌یافته قیمت را تنها بازار تعیین می‌کند و ایرادات موجود ما در موضوع مدیریت ارز نیز با راه‌اندازی بورس ارز برطرف می‌شود.

دولت قبل با راه‌اندازی بورس ارز ضربه سهمگینی خورد

وحید شقاقی/ اقتصاددان

راه‌اندازی بورس ارز به تنهایی نه فقط کاربردی ندارد بلکه حتی ضرورتی هم نخواهد داشت. آنچه اهمیت دارد راه‌اندازی بورس ارز نیست، بلکه راه‌اندازی بورس آتی ارز است. در واقع بورس آتی ارز با ابزارهای مشتقه موجود و دراختیار می‌تواند فعالیت‌های اقتصادی مبتنی بر ارز را مدیریت کند. هم‌اینک با انجام توافق و موضوع رفع تحریم‌ها، مشکلات ارزی تا حدودی برطرف شده است؛ بنابراین بانک مرکزی به راحتی می‌تواند بورس آتی ارز را راه‌اندازی کند. در بورس آتی ارز با انجام پیش‌خرید و پیش‌فروش ارز، نوسانات ارزی نیز کاهش پیدا می‌کند. مسلم است که مدیریت نوسانات ارزی از اهمیت بسیاری برخوردار است و به منظور افزایش سرمایه‌گذاری‌ها، تقویت امنیت اقتصادی و کاهش ریسک اقتصادی، بورس آتی ارز بیشتر می‌تواند مفید واقع شود.

در دولت قبل هم مباحثی پیرامون بورس ارز مطرح شد اما آن‌قدر وضعیت بازار ارز نامساعد و متلاطم بود که راه‌اندازی این بازار به‌صلاح نبود. راه‌اندازی بورس ارز زمانی امکان‌پذیر است که وضعیت بازار باثبات باشد. تلاطمات ارزی در دوره قبل اجازه راه‌اندازی بورس ارز را نمی‌داد. حتی اگر بورس ارز در دولت قبل راه‌اندازی می‌شد، بانک مرکزی نمی‌توانست این بازار را مدیریت و کنترل کند و در آن وضعیت متلاطم ارزی به راحتی بازار بورس ارز از دستش خارج می‌شد و ضربه سهمگینی هم می‌خورد.

متأسفانه ریسک سرمایه‌گذاری در کشور ما بالاست و امنیت اقتصادی پایین، بنابراین راه‌اندازی بورس آتی ارز می‌تواند برای ساماندهی و مدیریت ارز راه‌گشا باشد. حتی اگر بورس ارز راه‌اندازی شود، باز هم می‌توان بورس آتی ارز را با ابزارهای مشتقه در درون آن ایجاد کرد و گسترش داد. اتفاقا با توجه به اینکه دیگر از آن تلاطمات شدید ارزی خبری نیست، هم‌اکنون در شرایطی هستیم که بانک مرکزی می‌تواند به راحتی بورس آتی ارز را مدیریت کند، علاوه بر اینکه ابزارهای موجود را هم برای تقویت ریسک و امنیت اقتصادی و مدیریت سرمایه‌گذاری‌ها در اختیار دارد. مکانیسم بورس بر شفافیت استوار است و بر این اساس بورس آتی ارز قطعا می‌تواند شفافیت ارزی را هم بالا ببرد و به افزایش سرمایه‌گذاری‌ها و کاهش ریسک اقتصادی پایان دهد. بازار بورس برد و باخت دارد اما بانک مرکزی می‌تواند تدابیری بیندیشد که ضرر و زیان شدیدی به پیش‌خریداران و پیش‌فروشان وارد نشود.

بی‌نیازی از قیمت ارز دوبی

اله‌وردی رجایی‌سلماسی/ نخستین دبیرکل سازمان کارگزاران بورس اوراق بهادار تهران

بورس ارز در اکثر کشورهای اروپایی وجود دارد و حتی در ترکیه نیز از سال‌ها پیش ایجاد شده است. بورس ارز یک بازار متمرکز است و در آن، تمام ارزها براساس فرایند عرضه و تقاضا نرخ‌گذاری می‌شوند. از حدود سال ۱۳۷۲ ایده راه‌اندازی بورس ارز مطرح شده است و در آن زمان حتی مقرر بود بورس ارز، بانک مرکزی و صرافی‌ها در یک موقعیت جغرافیایی متمرکز شوند.

برخی با راه‌اندازی بورس ارز مخالف هستند، من متوجه دلیل روشنی برای این مخالفت‌ها نشدم، اما مگر هم‌اکنون ارز در بازار معامله نمی‌شود؟ بورس ارز فقط برای ایجاد تمرکز و شفافیت ایجاد می‌شود، همانند بورس کالا که ایجاد شد؛ درحالی‌که پیش از آن نیز کالا معامله می‌شد. آنهایی که گمان می‌کنند بورس ارز برای معامله ارز ایجاد می‌شود اشتباه می‌کنند، چراکه ارز در همین زمان نیز در بازار غیررسمی معامله می‌شود.

اولین پیامد راه‌اندازی بورس ارز، تعیین قیمت ارزهای خارجی بر اساس عوامل تأثیرگذار داخلی و خارجی، در داخل کشور است. در شرایط فعلی نرخ ارز ایران در دوبی تعیین می‌شود. بازار ارز ما تا ساعت ۱۱ از نرخ ارز روز قبل استفاده می‌کند و بعد از آن براساس نرخی که در دوبی تعیین شده، معامله می‌شود.

با توجه به اینکه بیشترین حجم ارز کشور در اختیار بانک مرکزی است و عمدتا یکی از طرفین معامله در این بازار هم محسوب می‌شود، این بانک می‌تواند نوسانات غیرعادی بازار را کنترل کند. یکی از اهداف و برنامه‌های ایجاد بورس ارز، ساماندهی بازار ارز است. بورس ارز با استفاده از نرخ‌های بین‌المللی به ایجاد شفافیت در نرخ ارز کمک می‌کند، حال اینکه اگر در یک زمان از دو صراف، نرخ ارز را بگیرید، با هم تفاوت دارد و در بهترین شرایط، قیمت این بازار از قیمت بازار بورس، شفافیت کمتری دارد.

با عنایت به این مسئله که صرافی‌ها قیمت ارز را تعیین نمی‌کنند، بلکه به خرید و فروش طبق قیمت بازار مشغول هستند و اگر ارز داشته باشند قادر به عرضه نیز هستند؛ راه‌اندازی بورس ارز برای تعیین نرخ لازم است، قیمت در بورس تعیین و به صرافی‌ها اعلام می‌شود، بدون اینکه نرخ از دوبی یا هر جای دیگر بیاید.

بورس ارز در بورس کالا راه‌اندازی خواهد شد و جدای از اینکه معضل ارزهای جعلی نیز به کلی منتفی می‌شود، با امکاناتی نظیر قراردادهای آتی، می‌تواند به مدیریت ریسک تولیدکنندگان و واردکنندگانی که به ارز نیازمند هستند، کمک کند.

بازار ارز باید متعادل شود. هر برنامه و ایده‌ای، اگر درست اجرا نشود، مشکلاتی ایجاد می‌کند. مهم‌ترین قسمت راه‌اندازی بورس ارز به مدیریت مربوط می‌شود. از ابتدای کار، باید مدیران و افرادی در رأس کار قرار بگیرند که متخصص و به‌اصطلاح این‌کاره هستند. بانک مرکزی، بورس و اتاق بازرگانی سه نهادی هستند که می‌توانند در فرایند راه‌اندازی و مدیریت این بازار نقش مهمی ایفا کنند.

خبر

قائم‌مقام وزیر تعاون، کار و رفاه:

یارانه همه خارج‌نشین‌ها حذف نمی‌شود

● قائم‌قام وزیر تعاون، کار و رفاه اجتماعی از عدم حذف یارانه تمام خارج‌نشین‌ها خبر داد و درباره علت آن گفت: برخی از این افراد، کارگرانی هستند که در کشورهای حاشیه خلیج‌فارس کار می‌کنند. سید ابوالحسن فیروزآبادی با اشاره به اینکه در این مرحله از حذف یارانه افراد پردرآمد، بنا بر حذف تمام خارج‌نشینان یارانه‌بگیر نیست، اظهار کرد: قرار بر قطع یارانه همه خارج‌نشینان نیست، چراکه برخی از آنها، کارگرهای اعزامی به کشورهای حاشیه خلیج‌فارس برای کارکردن هستند. وی افزود: این افراد جزء اقشار ضعیف جامعه به حساب می‌آیند که یارانه آنها در شرایط فعلی حذف نخواهد شد، بنابراین شناسایی این افراد هم بسیار دشوار است. قائم‌مقام وزیر تعاون، کار و رفاه اجتماعی با بیان اینکه تعدادی از افراد حذف‌شده مجددا به چرخه دریافت یارانه بازگشته‌اند، گفت: ۱۷ هزار خانواری که یارانه‌شان اول قطع و بعدا برقرار شده بود، در فرصت بسیار کوتاهی شناسایی شدند.

گزارش جهانگیری از بحران آب

● **مهر:** معاون‌اول رئیس‌جمهور با اعلام اینکه کمبود بودجه و محدودیت منابع مالی یک واقعیت تلخ است، گفت: برخی از شهرهای کشور با مشکل جدی تأمین آب روبه‌رو هستند. اسحاق جهانگیری در جلسه‌ای در شورای‌عالی ستاد مدیریت بحران، یکی از مسائل جدی کشور را مسئله آب و خشک‌سالی عنوان و اظهار کرد: درحال‌حاضر برخی از شهرهای کشور با مشکل جدی تأمین آب روبه‌رو هستند و علاوه‌برآن، کیفیت آب نیز از مشکلاتی است که به نگرانی‌ها در این زمینه افزوده است. معاون‌اول رئیس‌جمهور با اشاره به برخی حوادث و بلایای طبیعی که به دغدغه‌ای برای کشور تبدیل شده است، گفت: این حوادث نظیر زلزله، سیل و آتش‌سوزی جنگل‌ها موجب خسارت به سرمایه‌های ملی می‌شود که باید با اتخاذ تدابیر لازم از این سرمایه‌ها و منابع ملی حفاظت کنیم. وی، ستاد مدیریت بحران کشور را مسئول اصلی رسیدگی به حوادث و بحران‌های کشور دانست و گفت: معمولا وقتی بحران و اتفاقی در کشور رخ می‌دهد، چشم مسئولان به تدابیر و اقدامات این ستاد دوخته می‌شود.